

## TEMA 2: PENSAMENTO POLÍTICO NOS SÉCULOS XVII E XVIII, A ILUSTRACIÓN E O LIBERALISMO.

En liñas xerais o século XVII é un século de crise económica, política e social pero con todo o Absolutismo saíu favorecido. As causas para explicar este fenómeno é a necesidade xeneralizada de orde e paz, o que se plasma nun reforzamento do poder xa que se ve ao rei como o único garante da mesma.

**1.1. Hobbes e o Estado absoluto:** Thomas Hobbes concibe ao ser humano como asocial (*homo homini lupus*). O home debe delegar a súa soberanía nun grupo ou nunha persoa, preferentemente nunha persoa, xa que así se evita conflito dos egoísmos humanos que se produciría nun grupo. Para xustificalo sostén que existen dous motivos: a razón e a profesionalidade da persoa elixida suscitando un **absolutismo racional** sen ningún tipo de orixe divina.

**1.2. Bossuet:** en Francia, Bossuet defende tamén o **absolutismo monárquico de orixe divino**; presenta ao rei como lugartenente de Deus e exclusivamente responsable ante este. Suscita que alguén que se senta no trono de Deus é absoluto e é o representante de Deus na terra e é infalible polo que non cabo resistirse a el, ademais non concibe a idea de que o monarca poida facer algo inmoral xa que está sentado no trono de Deus.

**1.3. Locke e o Estado liberal:** Locke recollerá o pensamento de Spinoza. O home pode delegar o seu dereito natural pero hai certos dereitos que son indelegables como o dereito á vida ou á propiedade-. Locke recolle esta idea para xustificar a revolución británica de 1688. Para el, o home é social por natureza e a propiedade é un feito natural previo á sociedade; entende que protexer a propiedade ten as súas dificultades e xa que logo resulta máis rendible perder marxes de liberdades para conseguir conservar a propiedade. Xustifica que o home cree o poder político para protexer un dos seus dereitos básicos co cal hai unha **delegación parcial dun dos seus dereitos naturais** nos gobernantes.

El suscita que hai **varios poderes**; fala da preeminencia do poder lexislativo que reside nos representantes dos parlamentos e en segundo plano o poder executivo que estaría condicionado polo respecto aos dereitos naturais básicos e polas propias leis do parlamento. Considera que si o poder atentase contra o lexislativo habería dereito a sublevarse para restaurar a orde ou protexelo.

## 2. A Ilustración

No século XVIII desenvólvese un movemento filosófico que abarca todos os campos do coñecemento denominado a Ilustración e cuxa consecuencia foi o cuestionamento das estruturas do Antigo réxime. No campo do pensamento político marcan a liña os franceses da man de Montesquieu e Rousseau.

**3.1. Montesquieu:** era un home da aristocracia que ten contacto directo co mundo británico e coas ideas de Locke. O seu pensamento político fai unha crítica do absolutismo e a súa obra *O espírito das leis*, onde fai unha análise dos tipos de goberno, marca o pensamento liberal da **división trinitaria de poderes**.

**3.2. Rousseau:** platea na súa obra *O contrato social* o **concepto de soberanía**; para el a soberanía é inalienable, non se delega, é indivisible polo que non hai división de poderes. A vontade xeral é algo que neutraliza os egoísmos e intereses particulares co cal si os neutralizas nunca che podes equivocar. A soberanía é absoluta e non existe nada por encima da decisión dos individuos soberanos salvo a vontade xeral.

Para el, o principio que guía ao individuo é a fe cívica; o ser humano é asocial non antisocial, ten posibilidades de crear a sociedade civil e o estado puro pero isto non coarta os seus dereitos senón que mantén as súas esferas de liberdade. En Rousseau hai un discurso político diferente que abre as portas ao mundo contemporáneo. No pensamento liberal confluirán, os dereitos naturais de Locke, coa división de poderes de Montesquieu e o concepto de soberanía de Rousseau.

### **3. O liberalismo.**

O liberalismo é un todo unitario (filosófico, político, económico, social, intelectual...) que se manifesta a fins do século XVIII e principios do XIX consolidándose cara a metade do XIX como unha nova concepción do home e do mundo exaltadora das leis naturais e da liberdade individual.

Esta mentalidade liberal é froito dun longo proceso e da conxunción de distintas ideoloxías entre as que destacan o individualismo cristián; antropocentrismo renacentista; a ética protestante; integridade do individuo e pactismo dos monarcómanos puritanos; o racionalismo de Descartes; os dereitos humanos innatos e superiores ao poder social do iusnaturalismo; o individualismo radical e contratualismo social, con pacto de delegación completa de soberanía, de Hobbes; o individualismo posesivo e o contratualismo social, con pacto de delegación parcial de soberanía, de Locke; o equilibrio de poderes, asegurado polos corpos intermedios, de Montesquieu; o contratualismo social, sen pacto de delegación de soberanía, e as leis, creadas pola vontade xeral, como garantía da liberdade e a igualdade, de Rousseau; o empirismo de Hume e Newton; o iluminismo de Kant; o preutilitarismo de James Mill e Bentham; o fisiocratismo de Quesnay; o librecambismo de Adam Smith, etc.

Poderíamos considerar como características da doutrina liberal: o racionalismo (construír unha sociedade sobre base racional), o pragmatismo (ideal individualista/antisolidario), o naturalismo (a natureza como modelo), a idea de progreso (o progreso en todas as ordes como obxectivo, equilibrado pola competencia),

ética liberal (liberada de todas as trabas feudales e relixiosas), o laicismo (educación na liberdade individual sen connotacións relixiosas), o universalismo (adaptabilidade a todas as latitudes), individualismo político (estado constitucional), individualismo económico (capitalismo) e ademais o seu carácter elitista (os liberais consideran que só unha minoría, os propietarios ou burgueses, ten capacidade para gobernar e dirixir e que posúe certos dereitos que a facultan para autolimitarse, por medio das leis. Este elitismo asóciase á raza branca, concluíndo que existe unha minoría de pobos que pode gobernar e dirixir o mundo, impondo a súa civilización de progreso produtivo aos pobos que están limitados a ser simples provedores de materias primas).

Para analizar o pensamento liberal debemos centrarnos en dúas vertentes: o liberalismo político e o liberalismo económico.

### 3.1 Liberalismo político.

Os pensadores liberais concibirán ao **Estado como un gardián da orde**, cuxa misión principal será velar para que ninguén vulnere as regras do xogo ou leis e sexa posible o libre exercicio dos dereitos, pero consideran que as leis deben ter unha orixe parlamentaria e ser as menos posibles; posto que para un liberal toda lei vulnera a liberdade e por ter natureza de límites deben ser ditadas por quen vaian ser limitados. Xa que logo defenderán que nas Cámaras estean representados só quen teñan intereses susceptibles de ser limitados e como consecuencia lóxica o dereito de sufraxio censatario (aínda que os liberais demócratas suscitarán a necesidade do sufraxio universal).

Podemos considerar ao novo modelo de Estado liberal representativo caracterizado por:

**-Principios xurídico-políticos:** o concepto de **individuo-cidadán**, como titular de dereitos inalienables; os conceptos de soberanía e de exercicio da soberanía por representatividade (**S. nacional**, exercida por representantes elixidos por **sufraxio censatario/S. popular**, exercida por representantes elixidos **por sufraxio universal**); o concepto de **Estado de dereito**, no que todos os actos estatais están sometidos ás leis e todas as leis subordinadas á **Constitución** e o principio de **división de poderes**, como garantía antidespótica.

**-Institucións:** o **Estado nación**, recoñecido polos individuos dun territorio como autoridade lexítima con poder para detentar o **monopolio lexislativo e da violencia**; a **constitución**, con estatus de lei fundamental elaborada polo parlamento; a **codificación**, como novo sistema legal baseado nuns códigos válidos para todo o territorio e obrigatorios para todos os cidadáns; o **parlamento**, con estrutura unicameral ou bicameral e integrado polos representantes dos cidadáns, con función de legislar e controlar ao goberno e os **partidos políticos**, como agrupacións capaces de representar os intereses dos distintos grupos de individuos).

Pero no pensamento político liberal podemos apreciar a existencia de varias correntes cuxas principais son:

**-O liberalismo puro ou doctrinario.-** Que, defendido polo francés **Benjamín Constant**, tivo unha gran influencia na Revolución de 1830. Representa os intereses da alta burguesía con certo achegamento ás antigas elites. As súas características fundamentais son a soberanía compartida, parlamento bicameral e sufraxio censatario.

**-O liberalismo progresista.-** Cuxo maior representante é o británico **John Stuart Mill** e representa os intereses da mediana e pequena burguesía. Avoga por unha separación de poderes clara, parlamentos unicamerais e sufraxio universal masculino.

### 3.2. Liberalismo económico.

O liberalismo económico identifícase co **capitalismo** e caracterízase por defender a existencia dun **mercado de competencia perfecta** e rexeitar todo o que poida estorbar o libre xogo das actividades individuais e dos mecanismos naturais da economía. Xa que logo consideran que o **Estado** debe centrarse na tarefa de eliminar as barreiras proteccionistas, os monopolios e as asociacións que poidan frear a liberdade de contratar, producir e comerciar e **absterse de intervir na economía**. Tomando como base os principios do liberalismo político e económico, a burguesía defenderá os seus dereitos contra as trabas do absolutismo e fronte ás pretensións das masas proletarias.

Entre os teóricos do liberalismo económico debemos destacar a: Adam Smith, Malthus, David Ricardo e J.S.Mill.

**3.2.1. Adam Smith.** É un pensador escocés que asentou os principios clásicos do novo sistema capitalista de base industrial. Adam Smith, na súa obra *A riqueza das nacións*, partindo de que a sociedade está composta por individuos, cuxo interese persoal é o motor de toda actividade económica, e de que os intereses individuais identifícanse co interese xeral e equilíbranse no mercado, grazas ao mecanismo dos prezos regulados pola regra de ouro da oferta e a demanda. É **partidario da liberalización total do mercado** e da expansión do comercio internacional en contra das teorías económicas proteccionistas. En canto aos **salarios** afirma que **a subida dos mesmos implica unha subida xeneralizada dos prezos**, pero defende que é preferible que os prezos permanezan baixos e que os salarios deben subir ata o mínimo que necesita un traballador para a sobrevivencia da súa familia.

**3.2.2. Malthus.** Pensador británico que, na súa obra *Ensaio sobre o principio da poboación*, sostén que **existe un desequilibrio ao aumentar a poboación en progresión xeométrica e os recursos alimentarios en progresión aritmética** e que só caben dúas opcións: ou esperar que actúe un freo positivo, a través do aumento do

coeficiente de mortalidade (guerra, fame, epidemias), ou introducir un freo preventivo, a través da redución do coeficiente de natalidade (atrasar a idade nupcial, medidas anticonceptivas e abortivas, castidad prematrimonial e continencia matrimonial).

**3.2.2 David Ricardo.** Político británico reformista e demócrata liberal, experto en cuestións económicas, que difiere de Adam Smith na teoría do valor ao considerar que unha **subida de salarios non orixinaría unha subida xeneralizada de prezos, senón unha baixada de beneficios**. Coa súa análise dos salarios pon as bases do que se denominará lei do bronce dos salarios que basicamente sostén que os salarios tenden ao mínimo necesario da subsistencia do traballador xa que si prodúcese un aumento dos salarios os traballadores terán máis fillos aumentando a oferta de man de obra o cal levaría a unha diminución dos salarios. Os salarios rexeranse polo mesmo mecanismo que a oferta e a demanda que os prezos.

**3.2.3 John Stuart Mill.** A diferenza dos anteriores autores que consideraban que a intervención do Estado era un factor distorsionante da oferta e a demanda el consideraba que as actividades do Estado non son esencialmente improdutivas e avogaba por un sistema económico autorregulado poñendo o acento na necesidade de mellorar a distribución de produtos e da renda: Mill pon as bases teóricas para a intervención do Estado e a redistribución da renda na denominada **teoría da compensación** entre os ganadores e os perdedores do capitalismo, orientada a conseguir a seguridade e prosperidad colectivas.